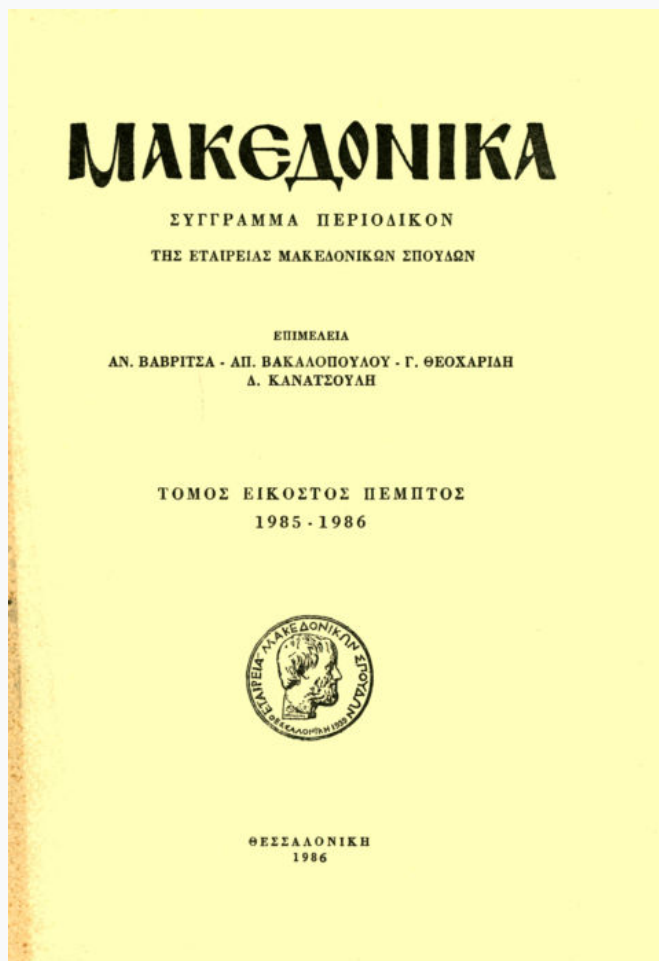

Μακεδονικά

Τόμ. 25, Αρ. 1 (1986)

Κωνσταντίνου Βαρζού, Η γενεαλογία των Κομνηνών, τομ. Α'-Β'

Γ. Ι. Θεοχαρίδης

doi: [10.12681/makedonika.235](https://doi.org/10.12681/makedonika.235)

Copyright © 2014, Γ.Ι. Θεοχαρίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Θεοχαρίδης Γ. Ι. (1986). Κωνσταντίνου Βαρζού, Η γενεαλογία των Κομνηνών, τομ. Α'-Β'. *Μακεδονικά*, 25(1), 393-400. <https://doi.org/10.12681/makedonika.235>

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Κωνσταντίνου Βαρζοῦ, 'Η γενεαλογία τῶν Κομνηνῶν, Τόμ. Α'-Β'. Θεσσαλονίκη 1984. Κέντρον Βυζαντινῶν Ἑρευνῶν. (Βυζαντινά Κείμενα καὶ Μελέται 20 Α καὶ 20 Β).

Ἔργον ὀγκῶδες καὶ μνημειῶδες. Ὁ Α' τόμος ἔχει 756 σελίδες καὶ ὁ Β' τόμος ἔχει 896 σελίδες. Ἀπλὴ ἀνάγνωσή του χρειάζεται πολὺ χρόνον καὶ μεγάλη ὑπομονή. Αὐτὸ, γιὰ τοὺς βιογραφίους τῶν 194 Κομνηνῶν του εἶναι σὰν ἄρθρα ἐγκυκλοπαιδείας καὶ ποιοὺς διάβασε ποτὲ ὁλόκληρους τόμους ἐγκυκλοπαιδείας. Ἀξίζει ὁμως τὸν κόπον, γιὰ τοὺς περικλεῖται θησαυροὺς πληροφοριῶν καὶ γνώσεων. Αὐτὰ ἂς ἀποτελέσουν ἐκφραση τοῦ θαυμασμοῦ μας γιὰ τὴ δύναμιν ἐργασίας τοῦ συγγραφέα, ἀφοῦ μάλιστα μπορεῖ καὶ ἀναγγέλλει τὴν προσεχὴ ἐκδοσὴν καὶ ἄλλων τόμων.

Α'

Ἄς δοῦμε τώρα ἀπὸ κοντὰ τὰ περιεχόμενα τῶν τόμων. Στὸν Α' τόμον, μετὰ ἀπὸ πίνανκα Βραχυγραφίῶν (σ. 3-4), Πηγῶν (σ. 5-15) καὶ Βοηθημάτων (σ. 16-23), μιὰ Εἰσαγωγὴν (σ. 25-35) μιλά γιὰ τὴν Οἰκογένειαν τῶν Κομνηνῶν, δηλαδὴ γιὰ τὴν καταγωγὴν της (ἀπὸ τὴν Κόμην τῆς νότιας Θράκης), τὴν ἐλληνικότητά της, τὴ δόξα καὶ τὸ μεγαλεῖος της, τὴ συνένωσίν της μετὰ τὴν Οἰκογένειαν τῶν Δουκῶν, τὰ ἐγκώμια ρητόρων καὶ ποιητῶν τῆς ἐποχῆς γιὰ τὴ γενιὰ τῶν Κομνηνοδουκῶν, τὸν πλοῦτον της καὶ τίς βιολογικὰς ἰκανότητες καὶ ἐλαττώματά της.

Στὴν Εἰσαγωγὴν αὐτὴ μαθαίνουμε ὅτι σ' αὐτὸν τὸν Α' τόμον τῆς Γενεαλογίας τῶν Κομνηνῶν βιογραφοῦνται οἱ πρῶτες ἑξὶ γενεαὶ τῶν Κομνηνῶν, ἥτοι 98 Κομνηνοί, ἀριθμοῦμενοι μὲ αὐξοῦντα ἀριθμὸν καὶ χωριζόμενοι σὲ ἑξὶ γενεάς. Αὐτοὶ ἀποτελοῦν τὴν πρώτην ὁμάδαν, τὴν ὁμάδαν τῶν «συνταυτιζόμενων» Κομνηνῶν, γιὰ τοὺς ὁποίους οἱ πληροφορίες τῶν πηγῶν ἐπιτρέπουν τὴν προέκτασιν τοῦ γενεαλογικοῦ τοῦ δένδρου ἀπὸ πατέρα σὲ γιόν. Μετὰ τὴν πρώτην αὐτὴν ὁμάδαν τῶν «συνταυτιζόμενων» Κομνηνῶν θὰ ἀκολουθήσῃ (μὲ συνέχεια τῆς ἀρίθμησίν τους ἀπὸ τὸν τελευταῖον Κομνηνὸν τῆς πρώτης ὁμάδας) ἡ δευτέρα ὁμάδα τῶν «σχετικὰ συνταυτιζόμενων» Κομνηνῶν, ποὺ οἱ πληροφορίες τῶν πηγῶν γι' αὐτοὺς δὲν ἐπαρκοῦν γιὰ τὸ συνεχίσουν αὐτοὶ τὸ γενεαλογικὸ δένδρον τῆς πρώτης ὁμάδας, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς θὰ ἀκολουθήσουν οἱ «μὴ συνταυτιζόμενοι» Κομνηνοί. (Γιὰ ὅλους ὁμως αὐτοὺς περισσότερα θὰ λεχθοῦν στὸ Β' τόμον).

Ἀκολουθοῦν οἱ βιογραφίαι τῶν ἑξὶ γενεῶν τῆς πρώτης ὁμάδας, τῶν λεγόμενων «συνταυτιζόμενων» Κομνηνῶν (σ. 37-680):

Ἡ ΠΡΩΤΗ GENEΑ περιέχει μιὰ βιογραφίαν, ἀριθ. 1, τοῦ γενάρχη (Ἰσαακίου) Κ.

Ἡ ΔΕΥΤΕΡΗ GENEΑ περιέχει δύο βιογραφίας, ἀριθ. 2 καὶ ἀριθ. 3.

Ἡ ΤΡΙΤΗ GENEΑ περιέχει τρεῖς βιογραφίας, ἀριθ. 4, 5 καὶ 6 (ὁ ἀριθ. 4 εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ Ἰσαάκιος Α' Κομνηνός).

Ἡ ΤΕΤΑΡΤΗ GENEΑ περιέχει ἑνδεκα βιογραφίας, ἀριθ. 7-17 (ὁ ἀριθ. 15 εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Α' Κομνηνός).

Ἡ ΠΕΜΠΤΗ GENEΑ περιέχει εἴκοσι ὀκτὼ βιογραφίας, ἀριθ. 18-45 (ὁ ἀριθ. 34 εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Β' Κομνηνός).

Ἡ ΕΚΤΗ ΓΕΝΕΑ περιέχει πενήντα τρεῖς βιογραφίες, ἀριθ. 46-98 (ὁ ἀριθ. 81 εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ Α΄ Κομνηνός).

Στὸν ἀριθ. 34 (σ. 208) παρεμβάλλεται ΕΝΘΕΤΟ μὲ τὸ γενεαλογικὸ δένδρο τοῦ Οἴκου τῶν Βρυεννίων.

Στὸν ἀριθ. 63 (σ. 305) παρεμβάλλεται ΕΝΘΕΤΟ μὲ τὸ γενεαλογικὸ δένδρο τῶν Κομποστέφανων.

Στὸν ἀριθ. 95 (σ. 672) παρεμβάλλεται ΕΝΘΕΤΟ μὲ τὸ γενεαλογικὸ δένδρο τοῦ Οἴκου τῶν Συναδινῶν.

Στὸν ἀριθ. 98 (σ. 680) παρεμβάλλεται ΕΝΘΕΤΟ μὲ τὸ γενεαλογικὸ δένδρο τοῦ Οἴκου τῶν Παλαιολόγων.

Ὅπως παρατηρεῖ ὁ σ. στὴν Εἰσαγωγὴν του (σ. 33): «Ἀπ' τὰ 98 μέλη τῆς οἰκογένειας τῶν ἑξὶ πρώτων γενεῶν (ἀριθ. 1-98) 17 μέλη δὲν φέρουν τὸ ἐπώνυμο Κομνηνός (στὴν πραγματικότητα 15 καὶ ὄχι 17, γιατί στοὺς ἀριθμοὺς τῶν ποὺ δίνει στὴν σημ. 59, οἱ ἀριθ. 5, 20 καὶ 93 φέρουν τὸ ἐπώνυμο Κομνηνός), πέντε μέλη φέρουν τὸ ἐπώνυμο Δοκεϊανός-Δοκειανή (στὴν πραγματικότητα τέσσερα, γιατί ὁ ἀριθ. 5 στὴν σημ. 60 εἶναι Ἄνώνυμη Κομνηνὴ ὄχι Δοκειανή), ἑπτὰ μέλη φέρουν ἐπώνυμο Δούκας-Δούκαινα (στὴν πραγματικότητα ἑξί, γιατί ὁ ἀριθ. 93 στὴν σημ. 63 εἶναι ὁ Ἀνδρόνικος Ἀγγελος Κομνηνός καὶ ὄχι Δούκας), ἄνκα ἀνήκουν στὴν τακτικὴ Γενεαλογία». Γι' αὐτὸ, λέει ὁ σ. (αὐτόθι σ. 33), καὶ στὴν τακτικὴ Γενεαλογία τῶν Κομνηνῶν δὲν περιλαμβάνω μόνον ἐκεῖνους ποὺ φέρουν τὸ ἐπώνυμο Κομνηνός, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνους ποὺ ἐξ αἵματος ἀνήκουν σ' αὐτοὺς, ἔστω καὶ ἂν δὲν φέρουν τὸ ἐπώνυμο Κομνηνός». Θὰ ξαναγυρίσουμε σ' αὐτὰ παρακάτω. Ἀς κλείσουμε πρῶτα τὴν ἐκθεσὴ μας γιὰ τὰ Περιεχόμενα αὐτοῦ τοῦ Α' τόμου.

Στὶς σελ. 681-714 παρατίθεται Βιβλιογραφία, συμπληρωματικὴ ἐκείνης ποὺ καταχωρήθηκε στὴν ἀρχὴ τοῦ παρόντος τόμου, σελ. 1-23 (Βραχυγραφίες-Πηγές-Βοηθήματα).

Στὶς σελ. 713-754 παρατίθενται σὲ τρεῖς Πίνακες Εὐρετήρια: Πίνακας Α' (σελ. 714-720, ὄχι 717-725, ὅπως στὸν πίνακα Περιεχομένων) τῶν Κομνηνῶν τῶν ἑξὶ πρώτων γενεῶν, ποὺ βιογραφοῦνται στὸν Α' αὐτὸν τόμο καὶ τῶν Κομνηνῶν τῆς ἑβδόμης γενεᾶς (99-195), ποὺ ἀπλῶς ἀναφέρονται σ' αὐτὸν τὸν τόμο καὶ βιογραφοῦνται στο Β' τόμο. Πίνακας Β' (σελ. 721-722 καὶ ὄχι 723-724, ὅπως στὸν πίνακα Περιεχομένων) τῶν Κομνηνῶν τῶν μετὰ τὴν ἑβδόμη γενεά (196 κ.έ.), ποὺ ἀπλῶς ἀναφέρονται στὸν Α' αὐτὸν τόμο καὶ βιογραφοῦνται στὸ Γ' τόμο καὶ ἐξῆς (:). Πίνακας Γ' (σελ. 723-754) τῶν ἄλλων (ἐκτὸς τῶν Κομνηνῶν) προσώπων καὶ πραγμάτων: Ι Ἑλληνικῶν ὀνομάτων καὶ πραγμάτων (σελ. 723-752), ΙΙ Ξενογλωσσῶν ὀνομάτων καὶ πραγμάτων (σελ. 752-754). Ἔπονται Παροράματα, σελ. 755-756. Πίναξ Περιεχομένων σ. 757 (μὲ τὴν διόρθωσιν: Πίν. Γ' 723-754, Ι 723-752, ΙΙ 752-754). Στὸ τέλος ὑπάρχει μέγα ΕΝΘΕΤΟ: Στέμμα Α', οἱ Κομνηνοὶ τῶν γενεῶν Πρώτης ἕως Ἑβδόμης.

Μέγα ἔργον, ἂν λάβωμεν μάλιστα ὑπόψιν ὅτι οἱ σπουδαιότεροι Κομνηνοὶ ἀποτελοῦν ὀλόκληρες μονογραφίες μὲ σημαντικὸ ἀριθμὸ σελίδων. Ἔτσι ἔχουμε:

Ἀριθ. 4: Ἰσαάκιος Α' Κομνηνός, σελ. 41-46, πέντε σελίδες.

Ἀριθ. 15: Ἀλέξιος Α' Κομνηνός, σελ. 87-113, εἴκοσι ἑξὶ σελίδες.

Ἀριθ. 32: Ἄννα Κομνηνὴ, σελ. 176-197, εἴκοσι μία σελίδες.

Ἀριθ. 34: Ἰωάννης Β' Κομνηνός, σελ. 203-228, εἴκοσι πέντε σελίδες.

Ἀριθ. 81: Μανουὴλ Α' Κομνηνός, σελ. 422-477, πενήντα πέντε σελίδες.

Ἀριθ. 87: Ἀνδρόνικος Α' Κομνηνός, σελ. 493-638, ἑκατὸν σαράντα πέντε σελίδες.

Ὁ Ἀνδρόνικος Α' Κομνηνός ἀποτελεῖ ἔτσι μιὰ μονογραφία ἑκατὸν σαράντα πέντε σελίδων μέσα στὶς βιογραφίες τῶσων Κομνηνῶν.

Ἄς δοῦμε τώρα λίγο τὸ σύστημα τοῦ σ. νὰ περιλαμβάνει στὶς βιογραφίες τῶν Κομνηνῶν καὶ πρόσωπα μὲ ἄλλα ἐπώνυμα, ποὺ τὰ θεωρεῖ ὅτι ἀνήκουν «ἐξ αἵματος» στοὺς Κομνηνοὺς:

Εἶναι γνωστὴ στοὺς ἐρευνητὲς ἡ μεγάλῃ δυσκολία κάθε βυζαντινῆς γενεαλογικῆς μελέτης. Ἡ δυσκολία προέρχεται ἀπὸ τὴ συνήθεια τῶν Βυζαντινῶν νὰ παίρνουν τὰ τέκνα τὸ ἐπώνυμό τους ὄχι ἀπὸ τὸν πατέρα τους, ὅπως θὰ ἔπρεπε, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν τυχὸν πιδ εὐγενῆ μητέρα τους ἢ ἀπὸ πιδ ἐνδοξους προγόνους τους. Ἐτσι τὰ τέκνα τοῦ Νικηφόρου Βρυέννιου καὶ τῆς Ἀννας τῆς Κομνηνῆς δὲν ὀνομάζονται, ὅπως θὰ ἔπρεπε, Βρυέννιοι, ἀλλὰ Κομνηνοὶ ἀπὸ τὴν πιδ εὐγενῆ πορφυρογέννητη μητέρα τους, ἡ Δούκαις ἀπὸ τὴν αὐτοκράτειρα γιὰ τὸν πατέρα τους Εἰρήνην Δούκαινα. Παρομοίως αἱ σύζυγοι δὲν παίρνουν πολλὰκις τὸ ἐπώνυμο τοῦ συζύγου τους, ὅπως θὰ ἔπρεπε, ἀλλὰ διατηροῦν τὸ τυχόν πιδ λαμπρὸ οἰκογενειακὸν ἐπώνυμο. Ἐτσι ἡ σύζυγος τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ δὲν ὀνομάζεται Εἰρήνη Κομνηνή, ὅπως θὰ ἔπρεπε, ἀλλὰ πάντοτε Εἰρήνη Δούκαινα. Μεταφέρονται ἔτσι μὲ τὶς διαφορὰς ἐπιγαιμίας ἐπώνυμα οἰκογενειῶν μέσα σὲ ἄλλες οἰκογένειες καὶ ἡ συνέχισις τοῦ φαινομένου στὶς ἐδόμενες γενεὲς ἐπιφέρει μεγάλῃ σύγχυσις στὶς γενεαλογίες.

Εἶναι ἀξιοθαύμαστο, τὸ πῶς τὰ ἐβγαλε πέρα ὁ συγγραφεὺς μας παρακολουθώντας ἀπογόνους Κομνηνῶν μέσα σὲ ἄλλες οἰκογένειες. Αὐτὸ ὅμως τοῦ κόστισε τεράστιο κόπο διερευνώντας τὶς γενεαλογίες τῶν Βοτανειῶν, τῶν Βρυέννιων, τῶν Κοντοστέφανων, τῶν Συναδηγῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων, τῶν ὁποίων δίνει σὲ ἐνθετους πίνακες τὰ γενεαλογικὰ τοὺς δένδρα, καὶ διόγκωσε τὴν ἐργασία του μὲ ἄτομα, ποὺ δὲν φέρουν τὸ ἐπώνυμο Κομνηνός. Δὲν θέλησε βέβαια, ὄχι ὅτι δὲν τὸ ἤξερε, νὰ ἐφαρμόσει τὸ σύστημα ἀρχῶν, ποὺ ἀπλουστεύει τὰ πράγματα καὶ ποὺ ἐφάρμοσε ὁ Δημ. Πολέμιος στὴ γενεαλογία τῶν Δουκῶν. (Βλ. *Demetrios I. Polemios, The Doukai. A Contribution to Byzantine Prosopography*. University of London. The Athlone Press 1968. University of London Historical Studies XXII. Βλ. καὶ σχετικὴ βιβλιοκρισίαι ὑπὸ Γ. Ι. Θεοχαρίδου, «Ἑλληνικά», τόμ. 23, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 133-139). Οἱ ἀρχὲς αὐτὲς εἶναι οἱ ἑξῆς: α) Γνήσια μέλη μιᾶς οἰκογένειας θεωροῦνται καὶ τὸ ἀρχικὸ τοὺς γενεαλογικὸ δένδρο ἀποτελοῦν μόνον ὅσοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, φέρουν ἀποκλειστικὰ τὸ ἐπώνυμο τοῦ πατέρα τους. Αὐτοὶ συγκεντρώνονται σὲ ΠΡΩΤΗ ομάδα. (Ἀπὸ αὐτοὺς βέβαια οἱ μὲν ἄνδρες συνεχίζουν τὸ γενεαλογικὸ δένδρο τῆς οἰκογένειας, οἱ δὲ γυναῖκες παντρεόμενες σὲ ἄλλες οἰκογένειες μεταφέρουν σ' αὐτὲς τὸ πατρικὸν ἐπώνυμο, ἀλλὰ τὰ τέκνα τοὺς γενεαλογοῦνται πλὴν στὸν οἰκογενειακὸν κλάδον τοῦ συζύγου). β) Αὐτοὶ ποὺ διατήρησαν ἐπώνυμο ὅπῃ τὴν μητέρα τους, ὅπως καὶ αὐτοὶ ποὺ μεταφέρουν τέτοιο τίτλον εὐγενείας ἀπὸ προγόνους, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἀποτελοῦν δευτερεύοντα κλάδον τοῦ οἰκογενειακοῦ τοὺς δένδρου. Αὐτοὶ συγκεντρώνονται σὲ ΔΕΥΤΕΡΗ ομάδα. (Στὴ δευτέρῃ αὐτὴν ομάδα ὑπάρχοντι βέβαια καὶ τὰ τέκνα βυζαντινῆς μητέρας ποὺ παντρεύτηκε ξένον καὶ ποὺ διατηροῦν ἐπώνυμο τῆς μητέρας τους ἢ ἐπώνυμο ἀπὸ προγόνους).

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν θὰ ξεκαθάριζε τὸ ζήτημα, ποῖος εἶναι γνήσιος Κομνηνός καὶ ποῖαν οὐκ ἀπορεῖ νὰ ἀμφισβητηθεῖ ἡ γνησιότης του ὡς Κομνηνοῦ. Ἐτσι τώρα, μέσα στοὺς βιογραφούμενους 98 Κομνηνοὺς τῆς πρώτης ομάδας ὑπάρχουν ἐπώνυμα, ὅπως Δοκεϊανός, Ταρωνίτης, Δούκας, Βοτανειάτης, Πακουριανός, ποὺ ὁ σ. τοὺς θεωρεῖ γνήσιους Κομνηνοὺς, ἐν συνόλῳ 15 πρόσωπα, ἀλλὰ ἡ γνησιότης τους σὰν Κομνηνῶν μπορεῖ νὰ ἀμφισβητηθεῖ. Ἄς τοὺς δοῦμε:

α) Δοκεϊανοί:

*Αριθ. 9. Θεόδωρος Δοκεϊανός. Θεωρεῖται Κομνηνός ἀπὸ τὴν μητέρα του,

μιὰ Ἀνώνυμη Κομνηνή. Ὁ ἴδιος δὲν διατηρεῖ τὸ ἐπώνυμο Κομνηνὸς καὶ νυμφεύθηκε μιὰ Ἀνώνυμη.

Ἀριθ. 18. (Μιχαήλ) Δοκειανός. Θεωρεῖται Κομνηνός, γιατί ἡ πατρική γιαγιά του ἦταν μιὰ Ἀνώνυμη Κομνηνή, ἀφοῦ εἶναι γιὸς τοῦ Ἀριθ. 9 καὶ ὁ πατέρας του θεωρεῖται, ὅπως εἶδαμε, ἀπὸ τὴ μητέρα του Κομνηνός. Ὁ ἴδιος δὲν διατηρεῖ τὸ ἐπώνυμο Κομνηνός καὶ νυμφεύθηκε μιὰ Ἀνώνυμη.

Ἀριθ. 46. (Θεόδωρος) Δοκειανός. Γιὸς τοῦ ἀριθ. 18 καὶ τῆς Ἀνώνυμης. Θεωρεῖται Κομνηνός, γιατί ὁ πατέρας του, ὁ ἀριθ. 18, καὶ ὁ παππούς του, ὁ ἀριθ. 9, θεωρήθηκαν Κομνηνοὶ ἀπὸ τὴν προ-γιαγιά, τὴ μητέρα τοῦ παπποῦ, τοῦ ἀριθ. 9, τὴν Ἀνώνυμη Κομνηνή.

Ἀριθ. 47. Ἀνώνυμη Δοκειανή. Κόρη τοῦ ἀριθ. 18. Θεωρεῖται Κομνηνή, γιατί ἡ προ-γιαγιά της, ἡ μητέρα τοῦ παπποῦ της, τοῦ ἀριθ. 9, ἦταν μιὰ Κομνηνή καὶ αὐτὸ εἶχε κάμει τὸν παπποῦ της (ἀριθ. 9) καὶ τὸν πατέρα της (ἀριθ. 18) Κομνηνός.

Ἀριθ. 60. (Ἰσαάκιος) Δοκειανός. Γιὸς τοῦ ἀριθ. 46. Θεωρεῖται Κομνηνός, γιατί εἶναι γιὸς τοῦ ἀριθ. 46, ποῦ ἡ προ-γιαγιά του ἦταν μιὰ Ἀνώνυμη Κομνηνή καὶ αὐτὸ εἶχε κάμει τὸν πατέρα του καὶ τὸν παπποῦ του Κομνηνός.

Πῶς μποροῦμε, λοιπόν, νὰ θεωρήσουμε αὐτοὺς Κομνηνούς ποὺ συνεχίζουν τὸ τακτικὸ γενεαλογικὸ δένδρο τῶν Κομνηνῶν, ὅταν τὸ ἐπώνυμο Κομνηνός ὑπάρχει μόνο σὲ μιὰ ἀπομακρυσμένη πρόγονό τους; Πῶς μπορεῖ μιὰ Κομνηνὴ ποὺ παντρεύεται μέσα σὲ μιὰ ἄλλη οἰκογένεια νὰ ἀποτελέσει τὴν ἀρχὴ γενεαλογικοῦ δένδρου Κομνηνῶν, ὅπως ἡ Ἀνώνυμη Κομνηνὴ ποὺ παντρεύτηκε τὸ Θεόδωρο Δοκειανὸ (ἀριθ. 9); Οἱ ἀπόγονοι αὐτῆς δὲν θὰ ἐπρεπε νὰ συνεχίσουν τὸ γενεαλογικὸ δένδρο τοῦ πατέρα τους; Ὁ σ. τοὺς θεωρεῖ «ἐξ αἵματος» Κομνηνούς. Πολὺ ὁμως δὲν ἐξασθένησε αὐτὸ τὸ «αἷμα» σὲ τρεῖς ἐπόμενες γενεές;

β) Δοῦκες.

Ἀριθ. 66. Ἰωάννης Δούκας. Νεώτερος γιὸς τοῦ Νικηφόρου Βρυέννιου καὶ τῆς Ἀννας Κομνηνῆς. Ὀνομάζεται Δούκας ἀπὸ τὴ μητρικὴ γιαγιά του Εἰρήνη Δούκαινα, ὁ ἀδελφός του ὁμως Ἀλέξιος (ἀριθ. 65) ὀνομάζεται Κομνηνός ἀπὸ τὴ μητέρα τους Ἀννα Κομνηνή. Ὁ Δ. Πολέμης, ἐνθ' ἄνωτ., ἀριθ. 78, σ. 113, τὸν κατατάσσει στὴν οἰκογένεια τῶν Βρυέννιων. Πράγματι, σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς συνέχισης τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου ἀπὸ τὸν πατέρα καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ εἶναι Βρυέννιοι καὶ ὄχι Κομνηνοί.

Ἀριθ. 67. Εἰρήνη Δούκαινα. Πρωτότοκη κόρη τοῦ Νικηφόρου Βρυέννιου καὶ τῆς Ἀννας Κομνηνῆς. Δούκαινα εἶναι καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὴ μητρικὴ γιαγιά της. Ὁ Δ. Πολέμης, ἐνθ' ἄνωτ., ἀριθ. 79, σ. 114, τὴν κατατάσσει καὶ αὐτὴ στὴν οἰκογένεια τῶν Βρυέννιων, ἀφοῦ εἶναι κόρη Βρυέννιου.

Ἀριθ. 71. (Εἰρήνη) Δούκαινα (Κομνηνὴ, Εὐφορβηνή). Πρωτότοκη κόρη τοῦ Νικηφόρου Κατακαλῶν Εὐφορβηνοῦ καὶ τῆς Μαρίας Κομνηνῆς Ἀριθ. 33. Οἱ δύο ξαδέλφες, Ἀριθ. 67 καὶ Ἀριθ. 71, ὀνομάζονται ἀπὸ τὴ μητρικὴ γιαγιά τους Δούκαινες. Ὁ σ. τις θεωρεῖ Κομνηνές ἀπὸ τις ἀδελφές μητέρες τους, ἐνῶ ἡ μιὰ εἶναι ἀπὸ πατέρα Βρυέννισσα καὶ ἡ ἄλλη ἀπὸ πατέρα Εὐφορβηνῆ ἢ Φορβηνῆ. Οἱ ἀπόγονοι τους θὰ εἶναι Κομνηνοί; Καὶ πῶς θὰ συνεχισθοῦν τὰ γενεαλογικὰ δένδρα τῶν πατέρων τους;

Ἀριθ. 83. Ἰωάννης Δούκας. Δευτερότοκος γιὸς τοῦ Ἀνδρόνικου Κομνηνοῦ Ἀριθ. 35 καὶ τῆς Εἰρήνης (Ρωσίδας πριγκίπισσας). Αὐτὸς εἶναι γνήσιος Κομνηνός ἀπὸ πατέρα. Καὶ ὁ Δ. Πολέμης, ἐνθ' ἄνωτ., ἀριθ. 109, σ. 136, τὸν κατατάσσει

στοὺς Κομνηνοὺς. Κουβαλαίει τὸ ἐπώνυμο Δούκας ἀπὸ τὴν αὐτοκράτειρα γιὰ τοῦ Εἰρήνη Δούκαινα.

'Αριθ. 90. 'Ιωάννης Δούκας. Πρωτότοκος γιὸς τοῦ Κωνσταντίνου 'Αγγέλου καὶ τῆς Θεοδώρας Κομνηνῆς 'Αριθ. 38. 'Απὸ τὸν πατέρα του εἶναι 'Αγγελος. Κουβαλαίει καὶ αὐτὸς τὸ ἐπώνυμο τῆς γιαιγῆς του. 'Ο Δ. Πολέμης, ἐνθ' ἄνωτ., 'Αριθ. 40, σ. 87, τὸν κατατάσσει στοὺς 'Αγγέλους. Οἱ ἀπογονοὶ του τί θὰ εἶναι, Κομνηνοὶ ἀπὸ τὴ μητέρα του, 'Αγγελοὶ ἀπὸ τὸν πατέρα του ἢ Δούκες ἀπὸ τὴ γιαιγῆ του;

'Αριθ. 96. 'Ισαάκιος 'Αγγελοῦ Δούκας. Τεταρτότοκος γιὸς τοῦ Κωνσταντίνου 'Αγγέλου καὶ τῆς Θεοδώρας Κομνηνῆς 'Αριθ. 38. 'Απὸ τὸν πατέρα του εἶναι 'Αγγελος. Κουβαλαίει καὶ αὐτὸς τὸ ἐπώνυμο τῆς γιαιγῆς του. Οἱ ἀπόγονοι του τί θὰ εἶναι 'Αγγελοὶ ἢ Κομνηνοὶ;

'Υπάρχουν καὶ ἄλλα ἐπώνυμα προσώπων, τὰ ὅποια ὁ σ. τὰ θεωρεῖ Κομνηνοὺς ἀπὸ τὴ μητέρα τους, ἐνθ' αὐτὰ φέρουν κανονικὰ τὸ ἐπώνυμο τοῦ πατέρα τους:

'Αριθ. 21. 'Ιωάννης Ταρωνίτης. Γιὸς τοῦ Μιχαὴλ Ταρωνίτη καὶ τῆς Μαρίας Κομνηνῆς 'Αριθ. 11.

'Αριθ. 22. Γρηγόριος Ταρωνίτης. Δευτερότοκος γιὸς τῶν ἀνωτέρω Μιχαὴλ καὶ Μαρίας.

'Αριθ. 48. Μανουὴλ Βοτανειάτης. Γιὸς τοῦ (Νικηφόρου) Βοτανειάτη καὶ τῆς ('Αννας) Κομνηνῆς 'Αριθ. 19.

'Αριθ. 98. Νικηφόρος Πακουριανός. Γιὸς τοῦ Γρηγορίου Πακουριανοῦ καὶ τῆς 'Αννας Κομνηνῆς 'Αριθ. 44.

Κι αὐτοὺς ὁ σ. τοὺς θεωρεῖ Κομνηνοὺς, κι ἄς εἶναι Κομνηνοὶ μόνο ἀπὸ μητέρα, καὶ τοὺς ἐντάσσει στὸ τακτικὸ γενεαλογικὸ δένδρο τῶν Κομνηνῶν νοθεύοντας αὐτὸ καὶ αὐξάνοντας τὸν ἀριθμὸ τους.

Β'

'Ας δοῦμε τώρα τί περιέχει ὁ Β' τόμος τοῦ ἔργου:

Μετὰ ἀπὸ πίνακα νέων Βραχυγραφιῶν (σ. 5) καὶ μετὰ ἀπὸ νέα Βιβλιογραφία (σ. 6-7), ποὺ συνεχίζει ἐκεῖνη τοῦ Α' τόμου, προστίθενται καὶ νέα Προλεγόμενα τοῦ Β' τόμου σ' ἐκεῖνα τοῦ Α' τόμου (σ. 8-32). Τὰ νέα Προλεγόμενα περιέχουν: I. 'Ιστορικὴ ἀνασκόπηση (σ. 8-18) γιὰ τὸ ἀνορθωτικὸ ἔργο τῶν τριῶν πρώτων μεγάλων Κομνηνῶν, 'Αλεξίου Α', 'Ιωάννου Β' καὶ Μανουὴλ Α'. II. Τίτλοφορία (σ. 18-21). Πρόκειται γιὰ τὶς ἀλλαγὰς ποὺ ἔκαναν οἱ Κομνηνοὶ στὸ σύστημα τῶν αὐλικῶν ἀξιωματῶν καὶ τίτλων. III. Τὸ κύρος καὶ ἡ δόξα τοῦ Οἴκου τῶν Κομνηνῶν (σ. 21-26). Πρόκειται γιὰ τὴν ὕμνο-γραφία βυζαντινῶν ποιητῶν καὶ ἱστορικῶν γιὰ τοὺς Κομνηνοὺς. IV. 'Η ἀλώλεια τῆς τακτικῆς γενεαλογικῆς σειρᾶς τῶν Κομνηνῶν (σ. 27-31). Δύο εἶναι οἱ λόγοι τῆς ἀπώλειας αὐτῆς: α) 'Η μεγάλῃ φθορὰ τῶν Κομνηνῶν ἐπὶ 'Ανδρονίκου Α' καὶ ἐπὶ 'Ισαακίου Β', καὶ β) τὰ ἀνεπαρκῆ στοιχεῖα ποὺ δίνουν συμπτωματικὰ οἱ βυζαντινοὶ συγγραφεῖς γιὰ τὶς συγγενικὰς σχέσεις τῶν προσώπων ποὺ ἀναφέρουν. V. Τὰ ὀνόματα τῶν Κομνηνῶν (σ. 31-32). Πρόκειται γιὰ μιὰ σύγκριση τῶν βαπτιστικῶν ὀνομάτων τῶν Κομνηνῶν τῆς ΟΓΔΟΗΣ ΓΕΝΕΑΣ, ποὺ ἀναφέρονται σ' αὐτὸν τὸν τόμο Β', ἀλλὰ θὰ βιογραφηθοῦν στὸ Γ' τόμο, σύγκριση ποὺ διαπιστώνει τὸ μεγάλο ἀριθμὸ τῶν 'Ανόνομων Κομνηνῶν καὶ δείχνει τὴν ἀνεπάρκεια τῶν πηγῶν μας.

Μετὰ τὰ Προλεγόμενα αὐτὰ τοῦ Β' τόμου βιογραφοῦνται στίς σελ. 33-871 ἐνεήν-ντα ἑξὶ Κομνηνοὶ καὶ Κομνηνὲς τῆς ΕΒΔΟΜΗΣ ΓΕΝΕΑΣ, ἀριθμοῦμενοι ἀπὸ 99-195. Πῶς ὅμως αὐτὰ τὰ 96 πρόσωπα, μετὰ τῶν ὁποίων ὑπάρχουν πολλοὶ ἀπόγονοι γυναι-κῶν Κομνηνῶν ποὺ παντρεύτηκαν μέσα σὲ ἄλλες οἰκογένειες, πῶς αὐτὰ τὰ 96 πρόσωπα

ἀποτελοῦν μιὰ γενεὰ Κομνηνῶν, τὴν ΕΒΔΟΜΗ ΓΕΝΕΑ, αὐτὸ δὲν εἶναι σαφὲς στὸν ἀναγνώστη τοῦ ἔργου καὶ ἀποτελεῖ τεχνικὸ μυστικὸ τῆς μεθόδου ἐργασίας τοῦ συγγραφέα.

Στὰ Ἐπιλεγόμενα τοῦ Β' τόμου (σ. 872-873) ὁ σ. ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνη του σὲ ἐπιστήμονας καὶ Ἰδρύματα ποὺ μὲ διαφόρους τρόπους ἐβοήθησαν τὸ ἔργον του καὶ ἀναφέρει χωρὶς «τάκτ» μιὰ ἀρνητικὴ περίπτωση. Ἀκολουθεῖ (σ. 874-877) ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΚΟΜΝΗΝΩΝ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΗΣ ΓΕΝΕΑΣ, ποὺ βιογραφοῦνται σ' αὐτὸν τὸ Β' τόμο, ἀλλὰ κατ' ἀλφαβητικὴ τῶρα τάξη καὶ μὲ μνεία τῶν σελίδων τῆς βιογραφίας τῶν. Ἐν τέλει ἀκολουθοῦν πίνακες τῶν Κομνηνικῶν Γενεῶν ἀπὸ ΠΡΩΤΗΣ μέχρι ΔΩΔΕΚΑΤΗΣ (σ. 877-895). Οὕτω:

Σελ. 877-879: Κομνηνοὶ καὶ Κομνηνές τῶν ἑξὶ πρώτων γενεῶν (ἀριθ. 1-98).

Σελ. 880-883: Κομνηνοὶ καὶ Κομνηνές τῆς ΕΒΔΟΜΗΣ ΓΕΝΕΑΣ (ἀριθ. 99-195).

Σελ. 883-885: Κομνηνοὶ καὶ Κομνηνές τῆς ΟΓΔΟΗΣ ΓΕΝΕΑΣ (ἀριθ. 196-280).

Σελ. 885-888: Κομνηνοὶ καὶ Κομνηνές τῆς ΕΝΑΤΗΣ ΓΕΝΕΑΣ (ἀριθ. 281-349).

Σελ. 888-891: Κομνηνοὶ καὶ Κομνηνές τῆς ΔΕΚΑΤΗΣ ΓΕΝΕΑΣ (ἀριθ. 350-435).

Σελ. 891-893: Κομνηνοὶ καὶ Κομνηνές τῆς ΕΝΔΕΚΑΤΗΣ ΓΕΝΕΑΣ (ἀριθ. 436-497).

Σελ. 893-894: Κομνηνοὶ καὶ Κομνηνές τῆς ΔΩΔΕΚΑΤΗΣ ΓΕΝΕΑΣ (ἀριθ. 498-543).

Σὲ τελικὴ παρατήρησή του (σ. 895) ὁ σ. προσθέτει στοὺς 543 Κομνηνοὺς καὶ Κομνηνές τῶν δώδεκα ἀνωτέρω γενεῶν καὶ ἄλλους 16, μοιρασμένους στὴν ἑβδόμη, ὄγδοη, ἔνατη, δέκατη καὶ ἐνδέκατη γενεὰ κάνοντάς τους 559 καὶ μᾶς πληροφορεῖ ὅτι οἱ Κομνηνοὶ φθάνουν μέχρι τῆ δέκατη ἑβδόμη γενεά, ἂν δὲ λάβουμε παρῶν καὶ τοὺς Μεγαλοκομνηνοὺς τοῦ κλάδου τοῦ Ἰσαακίου Μεγάλου Κομνηνοῦ, οἱ Κομνηνοὶ φθάνουν μέχρι καὶ τὴν εἰκοστὴ δευτέρη γενεά.

Δὲν εἶναι ὁμως σαφές πῶς ὁ σ. χωρίζει τοὺς Κομνηνοὺς σὲ γενεές, ποῖο εἶναι δηλαδὴ τὸ ὄριο μεταξύ τῶν γενεῶν ποὺ χωρίζει τὴ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἐπίσης δὲν εἶναι σαφές, ἂν ἡ ομάδα τῶν ἑξὶ πρώτων γενεῶν ἀποτελεῖ, ὅπως φαίνεται, μιὰ χαρακτηρισθέντας ὡς «συνταυτιζόμενους» Κομνηνοὺς, ποιὲς γενεές ἀποτελοῦν κατόπιν τὴν ομάδα τῶν «σχετικὰ συνταυτιζόμενων» Κομνηνῶν καὶ ποιὲς τὴν ομάδα τῶν «μὴ συνταυτιζόμενων»; Οἱ γενεές 7-12 ποιεῖν δὲν χαρακτηρίζονται ὡς «σχετικὰ συνταυτιζόμενοι» Κομνηνοί, ὥστε αὐτὲς νὰ ἀποτελοῦν τὴν ομάδα τῶν «σχετικὰ συνταυτιζόμενων» καὶ νὰ ἀναζητεῖται ἡ τρίτη ομάδα τῶν «μὴ συνταυτιζόμενων» Κομνηνῶν.

Ὅπως εἶπαμε καὶ προηγουμένως, ὁ σ. δὲν θέλησε νὰ ἐφαρμόσει τὴν ἀρχὴ τοῦ Δ. Πολέμη, ἄνκαι γνωρίζει τὸ ἔργο του (βλ. Βιβλιογραφία τὸμ. Α', σ. 21), ὅτι δηλαδὴ, ὅπως οἱ ἀπόγονοι μιᾶς Δούκαινας στὸν Πολέμη ἔτσι καὶ οἱ ἀπόγονοι μιᾶς Κομνηνῆς, ποὺ παντρεύεται μέσα σὲ μιὰ ἄλλη οἰκογένεια, πρέπει νὰ γενεαλογοῦνται στὸ γενεαλογικὸ δένδρο τοῦ πατέρα τους καὶ ἀποτελοῦν μιὰ δευτέρη ομάδα Κομνηνῶν, τοὺς Κομνηνοὺς μέσα σὲ ἄλλες οἰκογένειες καὶ δὲν εἶναι γνήσιοι Κομνηνοί. Ὁ σ. ὁμως βάζει τοὺς Κομνηνοὺς αὐτοὺς μέσα στὸ γενεαλογικὸ δένδρο καὶ οἱ σὲς γενεές του τῶν γνησίων Κομνηνῶν. Ἐτσι κάθε Κομνηνὴ σὲ ξένη οἰκογένεια δίδει νέα σειρά Κομνηνῶν μὲ δύο τώρα ἐπώνυμα, ἐνῶ στὸν Α' τόμο εἶχαμε ἀπογόνους Κομνηνῆς μὲ ἓνα ξένο ἐπώνυμο. Αὐξάνει ἔτσι τρομερὰ ὁ ἀριθμὸς τῶν Κομνηνῶν. Ἄς δοῦμε ἓνα παράδειγμα ἀπὸ τὴν ΕΒΔΟΜΗ ΓΕΝΕΑ τοῦ Β' αὐτοῦ τόμου (σ. 881):

Ἄριθ. 104. Ἰωάννης Κοντοστέφανος Κομνηνός, γιὸς τῆς ὑπ' ἀριθ. 58.

Ἀριθ. 105. Ἀνώνυμη Κοντοστεφανίνη Κομνηνή, κόρη τῆς ὑπ' ἀριθ. 58.

Ἀριθ. 106. Ἀλέξιος Κοντοστέφανος Κομνηνός, γιὸς τῆς ὑπ' ἀριθ. 58.

Ἀριθ. 107. Ἀνώνυμος Κοντοστέφανος Κομνηνός ἢ Ἀνώνυμη, γιὸς ἢ κόρη τῆς ὑπ' ἀριθ. 58.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 58 (βλ. τόμ. Α', σ. 291) εἶναι ἡ Θεοδώρα Κομνηνὴ κόρη τοῦ Ἀδριανοῦ Κομνηνοῦ Ἀριθ. 28 καὶ τῆς Ἀνώνυμης γυναίκας του. Ἡ Θεοδώρα παντρεύθηκε τὸ 1125 τὸν Ἀνδρόνικο Κοντοστέφανο, γιὸ τοῦ μεγάλου δούκα τοῦ στόλου Ἰσαάκιου Κοντοστέφανου. Τὰ παραπάνω παιδιὰ τῆς τί εἶναι τώρα, Κοντοστέφανοι ἢ Κομνηνοί, συνεχίζουν τὸ γενεαλογικὸ δένδρο τῶν Κομνηνῶν καὶ ὄχι τῶν Κοντοστέφανων; Ἐπίσης:

Ἀριθ. 133. Ἰωάννης Κοντοστέφανος Κομνηνός, γιὸς τῆς ὑπ' ἀριθ. 77.

Ἀριθ. 134. Ἀλέξιος Κοντοστέφανος Κομνηνός, γιὸς τῆς ὑπ' ἀριθ. 77.

Ἀριθ. 135. Ἀνδρόνικος Κοντοστέφανος Κομνηνός, γιὸς τῆς ὑπ' ἀριθ. 77.

Ἀριθ. 136. Εἰρήνη Κοντοστεφανίνη Κομνηνή, κόρη τῆς ὑπ' ἀριθ. 77.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 77 (βλ. τόμ. Α', σ. 380) εἶναι ἡ Ἄννα Κομνηνὴ, δευτερότοκη κόρη τοῦ Ἰωάννη Β' Κομνηνοῦ Ἀριθ. 34 καὶ τῆς Εἰρήνης τῆς Οὐγγαρικῆς. Ἡ Ἄννα παντρεύτηκε τὸ 1126 τὸ Στέφανο Κοντοστέφανο, γιὸ τοῦ μεγάλου δούκα τοῦ στόλου Ἰσαάκιου Κοντοστέφανου.

Οἱ δύο γιοὶ λοιπὸν τοῦ μεγάλου δούκα Ἰσαάκιου Κοντοστέφανου, ποὺ πῆραν γυναικὲς Κομνηνές, ὁ Ἀνδρόνικος τῇ Θεοδώρα Κομνηνῇ τὸ 1125 καὶ ὁ Στέφανος τὴν Ἄννα Κομνηνὴ τὸ 1126, ἀὰ πρέπει νὰ ἔχουν ἀπογόνους ἀπὸ μητέρα Κομνηνοῦς, ἀφοῦ ὁ σ. τοὺς τοποθετεῖ στὸ γενεαλογικὸ δένδρο τῶν Κομνηνῶν καὶ στὴν ΕΒΔΟΜΗ ΓΕΝΕΑ του. Ὁ σ. δὲν ἀρνεῖται ὅτι αὐτοὶ εἶναι καὶ Κοντοστέφανοι, γι' αὐτὸ καὶ τοποθετεῖ στὸν Α' τόμο καὶ μεταξὺ τῶν σελ. 304-305 ΕΝΘΕΤΟ μὲ τὸ γενεαλογικὸ δένδρο τῶν Κοντοστέφανων κατατάσσοντας τοὺς ἀνωτέρω ἀπογόνους τῆς Θεοδώρας καὶ τῆς Ἄννας Κομνηνῆς στὴν ΕΚΤΗ ΓΕΝΕΑ τῶν Κοντοστέφανων. Τοὺς θεωρεῖ ὁμως προφανῶς Κομνηνοὺς γι' αὐτὸ καὶ τοὺς βιογραφεῖ στὴν ΕΒΔΟΜΗ ΓΕΝΕΑ τῶν Κομνηνῶν του. Δὲν θὰ ἄρκοῦσε νὰ τοὺς ἀνέγραφε μόνο στὴν ΣΤ' ΓΕΝΕΑ τῶν Κοντοστέφανων τοῦ ΕΝΘΕΤΟΥ, ἀφοῦ ἔτσι καὶ ἄλλῳὺς κάμνει ΕΝΘΕΤΟ σὲ πολλοὺς Κομνηνοὺς τοῦ μὲ διπλὰ ἐπώνυμο, καὶ νὰ γλυττώσει τὴ βιογράφησή τους στὴν τακτικὴ γενεαλογία καὶ τὴν παρακολούθησιν τῶν ἀπογόνων τους στίς ἐπόμενες ΓΕΝΕΕΣ τῶν Κομνηνῶν; Τὸ ἴδιο ἔκαμε καὶ προηγούμενός με τὸς Βοτανειάτες μὲ ΕΝΘΕΤΟ τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου τοῦ Οἴκου τῶν (βλ. τόμ. Α', σ. 128-129), μὲ τοὺς Βρυέννιους μὲ ΕΝΘΕΤΟ τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου τοῦ Οἴκου τῶν (βλ. τόμ. Α', σ. 208-209) καὶ τὸ ἴδιο θὰ κάμει κατόπιν μὲ τοὺς Συναδηνοὺς μὲ ΕΝΘΕΤΟ τοῦ Οἴκου τῶν (βλ. τόμ. Α', σ. 672-673) καὶ μὲ τοὺς Παλαιολόγους μὲ ΕΝΘΕΤΟ τοῦ Οἴκου τῶν (βλ. τόμ. Α', 680-681), ἐπειδὴ μερικοὶ ἀπόγονοι αὐτῶν νυμφεύθηκαν Κομνηνές, τῶν ὁποίων βιογραφεῖ τοὺς ἀπογόνους σὺν Κομνηνοῦς. (Γιὰ τοὺς Βρυέννιους βλ. τόμ. Α', ἀριθ. 32, 85, 136. Γιὰ τοὺς Βοτανειάτες βλ. τόμ. Α', ἀριθ. 19, 30, 54, 94. Γιὰ τοὺς Συναδηνοὺς βλ. τόμ. Α', ἀριθ. 95. Οἱ ἀπόγονοι τῶν Παλαιολόγων ποὺ νυμφεύθηκαν Κομνηνές δὲν γενεαλογοῦνται στὴν ΕΒΔΟΜΗ ΓΕΝΕΑ, ἀλλὰ στίς ἀνέκδοτες ἐπόμενες).

Ὑπάρχουν ὁμως καὶ ἄλλοι οἰκοί, τῶν ὁποίων μέλη νυμφεύθηκαν Κομνηνές καὶ δημιουργήθηκαν ἔτσι νέα γενεαλογικὰ δένδρα γιὰ τὸ σ. με Κομνηνὸν ἀπὸ μητέρα, ἄλλ' ὃ σ. δὲν καταρτίζει γι' αὐτοὺς γενεαλογικὰ δένδρα σὲ ΕΝΘΕΤΑ (δὲν ξέριουμε γιὰ-τί), ὅπως π.χ. οἱ Βατάτζηδες στὴν ΕΒΔΟΜΗ ΓΕΝΕΑ τοῦ Β' αὐτοῦ τόμου (σ. 881), οἱ Ἀγγελιοί, οἱ Δοῦκες κ.ἄ. ποὺ αὐτοὶ ἔχουν ἀπογόνους στὶς ἐπόμενες γενεές, ποὺ τοὺς παρακολουθεῖ ὃ σ., ὅσο ἐπιτρέπουν οἱ πηγές, στὶς ἐπόμενες γενεές ἀναγράφοντάς τους στοὺς πίνακες τῶν γενεῶν, χωρὶς νὰ τοὺς βιογραφεῖ ἀκόμη. Ἐτσι τὸ πλῆθος τῶν Κομνηνῶν γίνεται μέγα καὶ «δόδος βραχεῖα γίγνεται μακρά», ὅπως λέγεται στὴν ἀρχαία τραγωδία, ἐνῶ θὰ ἦταν ἴσως καλύτερο νὰ χωρισθοῦν οἱ ἀπὸ μητέρα Κομνηνοὶ κατὰ Οἶκους. Ἐνῶ τώρα οἱ ἀπόγονοι ἀπὸ τοὺς τέσσαρες Βατάτζηδες γιουῖς (ἀριθ. 147, 148, 151 καὶ 152) καὶ ἀπὸ τὶς δύο κόρες Βατατζίνες (ἀριθ. 149, 150) τῆς Εὐδοκίας Κομνηνῆς Ἀριθ. 80, κόρης τοῦ Ἰωάννου Β' Κομνηνοῦ Ἀριθ. 34 καὶ τῆς Εἰρήνης τῆς Οὐγγαρικῆς, ποὺ βιογραφεῖ ὃ σ. στὴν ΕΒΔΟΜΗ ΓΕΝΕΑ ἐμφανίζονται στὴν ΟΓΔΟΗ ΓΕΝΕΑ ὡς Κομνηνοὶ ἀπὸ μητέρα χωρὶς τὸ ἐπώνυμο Βατάτζης (βλ. τὸμ. Β', ἀριθ. 235, 236, 237, 238, 239 στὴ σελ. 884) καὶ πλεθαίνουν οἱ Κομνηνοὶ τοῦ συγγραφέα.

Ἄν μελετήσῃ κανεὶς τὶς διάφορες περιπτώσεις μισο-Κομνηνῶν στοὺς Πίνακες τῶν Γενεῶν τῶν Κομνηνῶν ἀπὸ τῆς ΟΓΔΟΗΣ μέχρι τῆς ΔΩΔΕΚΑΤΗΣ (τόμ. Β', σ. 883-895), καταλαμβάνεται ὅτι ὅλγγο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μεγάλο θαυμασμό γιὰ τὴν τεράστια ἐργασία τοῦ συγγραφέα, ἡ ὁποία ὁμως παρὰ τὶς διογκώσεις τῆς εἶναι γιὰ τὴν Βυζαντινὴ Προσωπογραφία πολὺ χρήσιμη καὶ γιὰ τὴν ὁποία ἔχει τὴν εὐγνωμοσύνη τῆς Ἐπιστή-μης.

Γ. Ι. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ

Χριστίνα Μπουλάκη-Ζήση, Ἱσoriών Συναίτης, Μητροπολίτης Τυρνόβου, Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ, Θεσσαλονίκη 1983, σσ. 265.

Ἡ παρούσα μελέτη ἀποτελεῖ, ὅπως καὶ ὁ τίτλος τῆς τὸ δηλώνει, μονογραφία ἀφιερωμένη στὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον τοῦ μητροπολίτη τοῦ Μ. Τυρνόβου Βουλγαρίας Ἱλαρίωνα Συναίτη ποὺ ἐποίμανε τὴ Μητρόπολιν τῆς Βουλγαρίας σὲ δύο περιόδους. Πρόκειται γιὰ μὴν ἀναλυτικὴ, ἀπὸ κάθε ἄποψη, ἐργασία ποὺ ἐφάπτεται σὲ μὴ ποικιλία προβλημάτων μετὰ τὰ ὁποῖα συνδέεται ἡ δράση τοῦ Ἱλαρίωνα· ἐννοοῦμε ἐδῶ, κυρίως, τὴν κριτικὴ ἀντιμετώπιση καὶ ἀντικειμενικὴ τοποθέτηση ἐνῶν προβλημάτων ποὺ δημιουργήθηκαν κατὰ τὸ παρελθὸν ἀπὸ τὴ βουλγαρικὴ ἱστοριογραφία ποὺ ἕνα μέρος τῆς ἔκρινε ἀρνητικὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ Ἱλαρίωνα. Καὶ παραπέρα: ἡ κ. Ζήση μετὰ τὴ μονογραφία τῆς αὐτῆς μᾶς δίνει τὴ δυνατότητα νὰ γνωρίσουμε ἀπὸ κοντὰ καταστάσεις καὶ συσχετισμοὺς ποὺ σημειώνονται σὲ μὴν ἀπὸ τὶς σημαντικότερες περιόδους τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας: τὸ κίνημα τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ ὀλίγο πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀγῶνα καὶ τὴν πορεία του μετὰ ἀπὸ αὐτὸν καθὼς καὶ τὴν ἐμφάνιση τοῦ βουλγαρικοῦ ἐθνικισμοῦ, σειρά δηλ. γεγονότων στὰ ὁποῖα ὁ Ἱλαρίων εἶχε ἐνεργητικὴ ἀνάμιξη. Ἡ χρησιμοποίηση τῆς ἑλληνικῆς καὶ ξένης ἱστοριογραφίας, μετὰ τὴν παράλληλη ἐκμετάλλευση ἀρχεαικοῦ ὕλικου, ἀποτελοῦν ἐξέγγυον γιὰ τὴν ποιότητα τῆς ἐργασίας αὐτῆς.

Τὸ βιβλίον λοιπὸν τῆς κ. Ζήσης χωρίζεται σὲ 4 κεφάλαια: Ὁ Ἱλαρίων πρὸ τῆς ἀρχιερατείας. Ἡ δραστηριότης τοῦ Ἱλαρίωνος ὡς μητροπολίτη Τυρνόβου. Τὸ συγγραφικὸν καὶ μεταφραστικὸν τοῦ ἔργον. Ἡ θέσις τοῦ Ἱλαρίωνος εἰς τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Βουλγαρίας. Στὸ πρῶτον κεφάλαιον ἡ συγγραφεὺς ἐρευνᾷ τὴν καταγωγή τοῦ Ἱλαρίωνα (Ἀρμάθα τοῦ Ἡρακλείου πιθανότατα), τὶς σπουδές του στὴν περιώνυμη Πατρι-